

Tallózó

Az ESG index gazdaságpolitikai megfeleltetésének esete

Lits Levente

DOI: 10.14267/VILPOL2026.04.15

„Verseng szomszéddal a szomszéd,
s boldogul az, ki igyekszik: Erisz jót így tesz a néppel.
És féltékeny az ácsra az ács, fazekas fazekasra,
koldus a koldus irigye, a dalnok irigye a dalnok.”

részlet, Hésziodosz: Munkák és napok (ford. Trencsényi-Waldapfel Imre)

Előzetes fogalmi keret a magyarországi ESG index alkalmazásáról Szabó Dorottya, Mihele Mihály András és Diófási-Kovács Orsolya az *ESG körkép 2024* című kiadványban majd a *Világpolitika és Közgazdaságtan* 3. évf. 6. számában megjelent „A magyar vállalatok fenntarthatóságának helyzete és kilátásai az adatok tükrében” című tanulmánya, illetve Világos Emese „ESG szabályozás és hatásai a hazai vállalatokra” című dolgozata nyomán. (Előbbit a *Világpolitika és Közgazdaságtan* folyóirat oldalszámaival jelölöm.)

Világos, hogy bármely index meghatározása egyként kíván gazdaságpolitikai választ adni minden nemű követelményeinek függvényében. Világos, ESG projekt menedzser (OPTEN) számos támasztott kihívást azonosít és biztat az indexhez rendelt lehetőségek melletti elköteleződésre, azonban mint minden ilyen esetben az elméleti keret tisztázatlansága a döntést egyrészt elodázhathatja, másrészt olybá másítja meg, mint selyemzsinór a híreket. A következő áttekintés Világos Kihívás és Lehetőség értelmezését (ESG körkép 2024, Világos, p. 24-25.) deríti az azt kiegészítő tudásvizualizált adatelemzésre (Szabó, Mihele & Diófási-Kovács).

„koldus a koldus irigye”

Oidipusz király uralkodása óta a hírnök (média, sajtó stb.) nem pusztán híreket hoz, sőt, éppen, hogy nem a hírt hozza, hiszen Oidipusz saját tetteinek tudója; a hírnök mértéket szab, hírértéket kölcsönöz. Hésziodosz hitelesen mutatja be korát, amikor a közösség feladatait a viszály természetéből vezették le. A közmegegyezés és közvélekedés dialektikájának feltételét a hírnöklés szabta mérték jelentette. A selyemzsinór, amely az öngyilkosságra parancsoló

ítéletet jelentette, a kultúra olyan gyakorlata, amely a közmegegyezés 'hatalmát' lenne hivatott bemutatni, rejtve mégis a közvélekedés esete. A 21. században a személyes vélekedéseinket úgy fedezzük fel, mint a közmegegyezésre vonatkozó híreket, csakhogy a hírérték vélekedés által meghatározott esete ellentmond a megegyezés természetének. A megegyezés annyit tesz, mint elsajátítani a gondoskodás elvét.

„a dalnok irigye a dalnok.”

Világos cikke az ESG elméleti megközelítési lehetőségét konkrétan nem tárgyalja; az index adott dialektikája viszont rámutat, hogy az állam és annak társadalmi fedezete, illetve a verseny- és hitelképesség problémaköre jelen magyar viszonylatokban sem kielégítő, sőt kiemeli azt az általános hátrányát a régióknak, mely elutasítja a következő tézist: a társadalmi kormányzás technológiai feltételei adottá váltak.

- Kihívások: szaktudás és erőforrások hiánya, különböző költségek, beszállítói lánc komplexitása, átláthatóság és jelentéstétel
- Lehetőségek: versenyelőny, költségmegtakarítás, reputáció javítása, új piaci lehetőségek

A felsorolt szempontok a jellemzően ismert jegyzeteket kívánják meg: K/ Az index (ESG) költség. Általánosan elfogadott a lokális és globális erőforrások hiánya. A bürokrácia, kifejezetten a hitelesítés átfogó problémakör. L/ Az ESG index versenyelőny mind hazai, mind nemzetközi ESG orientált szinteken. Ez definiálja a hosszú távú forrásmegtakarítást, mely kiegészül újfent a reputációs politika és „zöld” részvények tendenciáival.

Az európai perspektíva hagyományos megközelítése szintén kifogásolható, hiszen az EU Tanács is úgy gondolja, hogy „Az ESG-minősítések véleményt adnak egy vállalkozás vagy pénzügyi eszköz fenntarthatósági profiljáról, mégpedig a vállalkozás fenntarthatósági kockázatoknak való kitettségének, valamint a társadalomra és a környezetre gyakorolt hatásának az értékelése alapján. Az ESG-minősítések egyre nagyobb hatással vannak a tőkepiacok működésére és a fenntartható termékek iránti befektetői bizalomra.” (<https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2024/11/19/environmental-social-and-governance-esg-ratings-council-greenlights-new-regulation/>)

Az általános nehézségek a környezeti-társadalmi korlátok és tervezés feltételeinek kivitelezése. Létrehozható bármilyen index abban a tudatban, hogy az segíti az egyetemes tudáshoz és globális politikai-gazdasági intézményekhez való hozzáférést, csakhogy az adaptáció egységes oktatása és átvilágítása a hagyományos infrastruktúra keretein belül épphogy ellentmondást jelent annak szakpolitikai-formai követelményeit, az átélés szerinti tudást tekintve, hiszen minden társadalompolitikai fordulat, minden új forma a geopolitikai-technológiai adaptáció kívánatosságát jelenti, ez márpedig per definitionem nem lehet ugyanaz, mint a neokonzervatív tervezéses gazdaságpolitika keretei.

Az oktatás és az átvilágítás folyamata megegyezik a tanulás szerinti tudás elsajátításával; ez azt jelenti, hogy minden, gazdaságot megszervező vezetéselmélet egyszerre kell, hogy önönmagára vonatkozzon. Az ESG esetében nyilvánvaló, hogy minden társadalmi-gazdasági-környezeti kockázat éppen arra a társadalmi-gazdasági-környezeti szabályozói összefüggésre, szabályozóra vonatkozik, melyet saját vezetéselmélete nevez meg. Ez alapján (illetve a zöld pénzügyek nyomán) elmondható, hogy abban a pillanatban, hogy tudomásunk van az autók betiltásáról 'hatékony piacok esetében' per definitionem nincsenek is autók; hasonlóan gondolhatjuk tovább a problémát a kapitalizmus léte kapcsán. Tapasztalatunk márpedig, hogy a kulturális momentum tervezése ezt a 'végtelent', 'örökkévalóságot' mégis fejlődésre kényszeríti, kényszerítette, olyan dialektikát határozva meg, mely nem lesz többé tekintettel 'örökkévalóságra'. A fejlődés olyan Után, mely már itt van és formáiban, „minden időben”.

Ez a kulturális mozgalmak alkotta politikai gazdaságtan. Hogyan vonatkozik? A számrendszer, mely önmagát nevezi és osztja részekre, mérték hiányában nem több mint számmisztika. Összegezve zárjuk sorainkat: Itt áll, hogy vezetésünk tökéletes, csak hogy az pusztán materiális feltételeket jelent. Olybá tűnik, meg kell mentenünk dicséretes vezetésünket a materiális feltételek fokozása által, ezért tettünk egy javaslatot, hogy ha a dolog végeztével is de váljunk poszt-materiális gazdasággá átmenetben egy olyan korba, ahol éppen ezen posztmaterális-materiális disztancia enyészett el (Lásd Trump elnök 2025-től). Viszont cselekedni kell; a kulturális mozgalmának politikai gazdaságtana komplex követelményeket támasztott: „Az ESG ezen korszak érthető fogalmi rendszere, bizonyosan természetnek rendelt társadalmi kormányzás.” (Lits, 2024.)

„A »firkák« a kifejezés vágyának elsődleges megnyilvánulásai.” (p. 70.)

Az adatok firkálnak, az adatra firkálunk

Mielőtt azonban a 2024-es Körkép-hez rendelt ESG index alkalmazásának tapasztalataira térek, általános szakmai tanulmányoknak adózok úgy, mint az adattudomány, adatelemzés, adatvizualizáció (esetleges tudásvizualizáció, így adat- és tudásfizikalizáció), statisztikai-ökonometriai-fizikai-szakmai egzisztencia, mesterséges intelligencia, mely kapcsán feltételezhetjük, hogy épp hogy az embert teszi intelligenssé eszköz mivoltából, tehát maga az eszköz fogalma, annak véglegesítése, annak álláspontja. Szabó Eszter Ágnes firkával kapcsolatos gondolatai azonban átfogó képet nyújtanak arról, hogy miben marad szakma és miben őriz és alkot releváns társadalompolitikai diszciplínát úgy is mint tudomány, (úgy is mint művészet).

Elsőként a meghatározása mentén fejlesztjük a fentebb sorolt területek elméletét, hiszen a fírka szabad abban az értelemben, hogy nélkülözi az esztétizálás igényét más médiumokkal szemben. (Szabó, 2023, p. 70.) Szabó, a művész-teoretikus például a tankönyvi firkákból kiindulva az erre vonatkozó statisztikai-tanulási folyamatokat összegzi és megállapítja, hogy „A fírka sohasem lehet annyira funkcionális, hogy utána ellenőrizni vagy korrigálni lehessen, hiszen szabad asszociációkból vagy automatikus gesztusokból születik, ezért az egyik legszabadabb és legőszintébb kifejezési forma lehet, ha hagyjuk működni.” (Szabó, 2023, p. 71.) Habár ismeretes a tanulási és vizuális kultúra összefüggésének meghatározó volta, mégis a 'fel-

nőtt-iskolázott' azonos latba vetése 'kiábrándító' következménnyel jár a statisztika elméletét értve, hogy az adatok összerendezése a maga formai követelményein túlmutat és nem annak tanulás szerinti tudásának tagadása miatt, hanem éppen a tanulás és az átélés szerinti tudás összhangja alapján.

„A tankönyvi vagy unalomból elkövetett firkák azonban mintha nem tartoznának a tudományosan kialakított kategóriákba, hanem egyszerre tartalmazzák az összes fejlődési fázist, közben előre és hátra is lépve azokon az idősíkokon, amelyek a képességeinket hivatottak jelezni.” (Szabó, 2023, p. 77.) Így a szemlélődéshez rendelt lelemény nem hagy ki működni akkor sem, amikor olybá tűnik, semmit sem látunk, hanem a kellő közelség és kellő távolság olvasatában saját világkomplexumunk elemzéseként nyilvánul meg a statisztika stb. elsődleges célja. Szabó Eszter Ágnes világosan mutat rá a firka fogalmán keresztül, hogy az AI nem több mint lehetőségghalmaz, lehetősége a megleltnek, de nem azonos azzal az elemi kifejezőerővel, ami újra és újra szarvakat varázsol Petőfi képére. Ugyanis az unalomhoz és a firkához teleológia, értelem van rendelve, mindannyiunk közös értelme, mely a tudás különböző rétegeihez saját-sajátos diszciplínát teremtett és tart meg napjaink technológiai átmenetének, ezért írta a szerző: „A firkát tehát nem a készségfejlődés első állomásának tekintem, hanem állandó lehetőségként fogom fel, amely minden korosztályban fellelhető, függetlenül az elsajátított rajzi tudástól.” (Szabó, 2023, p. 79.)

[Szabó Eszter Ágnes: A firka szerepe a kreativitás fejlesztésében In: Bordács, Andrea (szerk.) Tedd láthatóvá! : Illusztráció, vizualizáció a tudományban, oktatásban és művészetben. Szombathely, Magyarország : Savaria University Press (2023) 156 p. pp. 70-79.]

(p. 109-110.) Az elemzett adatok bemutatkoznak.

(p. 108.) Az esetelemzést megkívánó „transzprens” „üzleti titok” egy előzetes fogalmi keret gazdaságpolitikai megfeleltetését implikálja. „Az OPTEN ESG Index több mint 75 paramétert alapul véve mutatja meg egy-egy vállalkozás ESG szintjét. Az összesített ESG Index mellett szintén elérhetők az index alapját képező környezeti (E), társadalmi (S) és vállalatirányítási (G) alindexek is, melyekkel transzprens módon betekintést nyerhetünk a vállalatok belső, fenntarthatósággal kapcsolatos működésébe. Az indexek elsősorban nyilvánosan elérhető adatbázisokra és szekunder információkra építenek, ugyanakkor a pontos számítási módszertanuk az OPTEN üzleti titkainak részét képezi, az összetételüket bemutató 1. táblázatban felsorolt mutatók ezért nem fedik le az indexek kiszámításához használt adatok teljes körét. Mind a főindex, mind az alindexek 1-től 10-ig terjedő skálán kerülnek meghatározásra, ahol az 1 a legrosszabb, a 10 pedig a legjobb teljesítményt jelenti.”

(p. 122.) G (utána az S és az E) alindexet szabták leginkább a számosított valóságra. (Átlagos eredmények a maximális kapható 10 pont tekintetében: ESG 6.43, E 5.00, S 6.57, G 7.73) A cégek az adott kritériumok közül leginkább azon csoportnak tudnak megfelelni. Az OPTEN ESG indexe kifejezi az azt fejlesztők igényeit, melyek sorban az E és az S kritériumhoz rendelt értékek javítására kívánják ösztönözni az ennek megfelelni kívánó vállalkozásokat.

(p. 113.) A korrelációs mátrix alacsony összefüggéseket mutat. (Az E, S, G alindexek között $+0.2$, míg a főindexhez mérten $+0.46$, $+0.57$, $+0.64$) Az összefüggés arra utalhat, hogy a fejlesztők az E, S és G alindexeket kellően külön-külön határozták meg. Ez azért érdekes, mert a szabályozás lehetőséget teremt a dekarbonizációs folyamat kiválasztására azzal a megnyugtató megállapítással, hogy 'a sajátos' magyar vezetéselmélet olyan 'sajátos' és olyan 'hatékony', hogy annak változatlansága mellett kell felzárkóznia a környezeti és szociális alindexek összességének.

(p. 115.) Az ESG a mikrovállalkozásokon kívül teljesen kiegyensúlyozott az E és a G alindex ellentétes irányú mozgásának köszönhetően (E értéke csökken, míg G értéke nő a nagyságrendben), amely a növekvő mérettel együtt nagyobb különbséget okoz a két alindex között. Ezért meglepő a korábbi alacsony korrelációs együttható ($-0,17$), amit a mikrovállalkozások aránya (1%) nem magyaráz. Feltételezhetően a középvállalkozások és nagyvállalatok aránya ($KV54\% + NV33\% = 87\%$) és a közöttük megjelenő kicsi eltérés okozhatja az együttható gyengeségét. Feltételezhetjük, hogy a fejlesztők erre a kiegyensúlyozottságra törekedtek, bár az általuk kifejezett valóság is hordozta saját megfeleltetését, egyszersmind mégis csak az E és az G értékeinek különbsége kívánja meghatározni a méretek szerinti gazdaságpolitika lépéseit. (6. ábra ezért nagyon „mutató”.)

(p. 116-118.) Ugyanígy a fogalmi meghatározottságot a valóság szükségszerűségével akarják azonosítani, tehát, hogy természetileg valami valamilyen az ehhez a valósághoz rendelt világban vagy fordítva a mai „valóságot”/ideológiát valósítják meg/tükrözik a számok. Az ágazati pontszámok is ezt az ágazatpolitikai mixet tükrözik. Az ESG főindex a megfigyelt ágazatok alapján meghatározott (17,93%), de igazából az E határozza azt meg (43,41%). Ez ugyebár a fentebbiek okán nem meglepő: Mezőgazdaság és Építőipar szembehelyezkedik a Szolgáltatás, Kereskedelem és Ipar csoportjaival. Feleleveníthető az egyes szektorok felépítését és az államot értett be- és kiszervezés hatékonyságát övező viták. A korábbi gazdaságpolitikai folyamatokat tükröző és kifejezett ESG index általános problémafelvetése a kidolgozatlan kritikai igény antitézise, holott szembeűnő a Világos Emese által is jegyzett tendencia tautologikus jellege, ismétlem számmisztika. Olyan világot ábrázolnak, mely a vezetéselmélet kereteit egy felsőbb úrhoz rendeli, továbbá a nagy halhoz, a láncok korábbi szemeihez, miközben nem ahhoz a nép és állam feszültségének kihordásából következő kultúrához, mely ismeri a munkát, ismeri a technológiát, a jólétet és a bűnt, a megbocsátást és megannyit egyéniséget.

(p. 119-120) Az export nem meglepő: nagyobb a G, kisebb az E alindex. Nyilván vannak stratégiai partnerségek; az ipari export nagyvállalati, a nem exportáló szolgáltatás ágazati különbségeket ennek megfelelően helyezi el. Itt már csak kérdések sorakoznak. Valóban igaz, hogy az ESG nagyobb pénzügyi teljesítményt jelent? Magyar példa a G nő E csökken eredményessége? Az dolgozat elején (p. 109.) látható index-összetétel magyarázza, hogy a magasabb G érték több tőkét, profitot, bevételt, fizetőképességet, stb.-t feltételez, míg az E értékét például az EU-s pályázatok, fenntartható szervezeti tagság, illetve az árbevétellel arányos szennyezés fejezi ki, ami jócskán aggasztó, hiszen Magyarországon határozottan tudatos vállalkozónak kell lenni az első kettő kritérium teljesítéséhez, míg a harmadik, mely a kisvállalat és nagyvállalat közötti rendkívül nagy értékbeli különbséget okozhatja, a szennyezés exponenciális jellemzőjére mutat

rá. Ez azt vonatkoztatja, hogy a magyar gazdaság környezeti terhelés alapján teremt értéket, vagy másként nagyobb környezet terhelés jelent sikeres vezetői szisztémát, amit nyilván nem lehet összefüggésbe hozni az index fejlesztői által létrehozott S alindex értékeivel (korr. 0.13). A helyzet változatlan és jócskán beszédes adatvizualizációt igénylő gazdaságpolitikai frakció munkáját dicséri, hiszen előre mutató diszpozíciót e tekintetben nem tartalmaz, mégis árnyal egy olyan valóságot, melyet a tudás elemeire bontottak, így nem érvényesülhet miről igenelnék: „Az ESG ezen korszak érthető fogalmi rendszere, bizonyosan természetnek rendelt társadalmi kormányzás.” (Lits, 2024.)

A dolgozat létrejöttét tanácsaival segítette:

Kenéz Dávid